

Dr. Robi Kroflič,

Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani

VZGOJA Z UMETNOSTJO – ŽLAHTNA IN POGOSTO SPREGLEDANA POVEZAVA V PEDAGOŠKEM DELOVANJU

Education through Art – A Precious and Frequently Neglected Connection in Pedagogy

Če želimo vzpostaviti osnovne koordinate razmišljanju o pedagoškem pomenu umetnosti, ne moremo mimo dveh skrajnih točk, ki sta se izoblikovali v prvem stoletju razvoja akademske pedagogike. Prvo predstavlja Schillerjeva ideja iz pisem o estetski vzgoji človeka iz leta 1794, kjer zapiše, da si od lepote ne moremo obetati neposrednih vzgojnih učinkov ne na intelektualnem ne na moralnem področju oblikovanja značaja, a si uresničitev razsvetljenskega ideala modrosti – drzniti si misliti – ne moremo zamisliti brez umetnosti, ki ogreje srce in vzburi imaginacijo (Schiller, 2003). Drugo pa predstavlja ideja Herberta Spencerja iz leta 1859, da umetnosti spadajo v človekov prosti čas, zato bi morale zavzemati enako mesto v vzgojnih dejavnostih, osrednje mesto pa naj seveda pripada znanosti (povzeto po Reimer, 1998).

Znotraj istih koordinat se do danes razvija pedagoška misel o vzgojnem pomenu umetnosti. Na eni strani se ohranja ideja o specifični naravi umetnosti, »ki je, ko gre za podporo razvoju človečnosti, ni mogoče enakovredno nadomestiti z drugimi mediji pridobivanja znanja in izkušenj ...« (Kroflič, 2019: 169), na drugi strani pa se iščejo dokazi o pomembnih vplivih »ukvarjanja z umetniškimi jeziki na razvoj uporabnih spretnosti (npr. izboljšanja jezikovne in matematične pismenosti) in zmožnosti (npr. radovednosti, ustvarjalnosti, domišljije, delovne discipline, sodelovanja) ...« (prav tam), ki bi zadostili pragmatičnim argumentom o »tržni

vrednosti« ukvarjanja z umetnostjo v okviru vzgoje in izobraževanja.

Nekako v tem duhu se gibljejo številne metaanalize raziskav o pedagoškem pomenu umetnosti in mednarodni dokumenti UNESCO, OECD in Evropske unije v podporo vključevanju umetnosti tako v splošno kot strokovno in poklicno izobraževanje, ki se vrstijo po letu 2000. A razpisi za raziskave in razvojne projekte dokazujejo, da se od poučevanja z umetnostjo pričakuje predvsem razvoj uporabnih spretnosti – predvsem za razvijajoče se kreativne industrije (glej npr. Collard, 2017). Isto tezo na primer potrjuje tudi viralni uspeh predavanja Kena Robinsona *Šole ubijajo kreativnost* iz leta 2006, ki do danes beleži več kot 72 milijonov ogledov, v njem pa zagovarja pomembnost ukvarjanja z umetnostjo zaradi razvoja ustvarjalnosti.

Seveda lahko razmišljamo malo manj »shematično« in rečemo, da so tudi uporabne spretnosti in zmožnosti nekaj, kar prispeva k dobrobiti vsakega posameznika, saj nam na primer širjenje sporazumevalnih zmožnosti (»pismenosti«) izboljšuje pogoje za uspešno učenje in razvoj, spodbujanje radovednosti, ustvarjalnosti, domišljije itn. pa nam omogoča vzpostaviti kritično in odgovorno držo v svetu. A tisto, kar moramo sprejeti kot obvezo, če želimo uspešno uvajati več umetniških vsebin in dejavnosti v šolsko realnost, je naša zaveza, da pozorno spremljamo učinke umetniških projektov in z evalvacijami dokazujemo njihov pozitivni učinek na

razvoj vsake učeče se osebe, posledično pa tudi na njen akademski uspeh, nadaljnje zaposlitvene zmožnosti in družbeni angažma.

Mednarodne iniciative za več vključevanja umetnosti v (pred)šolske kurikulumne so odmevale tudi v strateških dokumentih o pomenu kulturno-umetnostne vzgoje v Sloveniji in odprle številne možnosti, da v okviru mednarodnih, nacionalnih in lokalnih projektov preizkušamo različne načine za krepitev vzgojnih dejavnosti, ki se naslanjajo na umetniške prakse, pa naj gre za poučevanje o pomenu umetnosti, vzgojo v umetnosti ali vzgojo in poučevanje s pomočjo umetnosti. Pričujoča tematska številka revije prinaša vrsto teoretskih, analitičnih in praktičnih prikazov projektov, ki so v zadnjih letih nastali na izobraževalni vertikali od vrtcev do srednjih šol, omogočili pa so jih projekti Evropskih socialnih skladov (SKUM – Razvoj sporazumevalnih zmožnosti s pomočjo umetnosti, Igrišče za gledališče), sredstva Kreativne Evrope (Cinemini), Evropska sredstva za regionalni razvoj ((So)delujem, rastem, prispevam), pa tudi nacionalni projekti (Kulturni bazar, KUD Pozitiv) in pobude na ravni posameznega vrtca oziroma šole (DrugaDruga) ali vzgojitelja/-ice oziroma učitelja/-ice (potujoči kovček – kamišibaj).

Poudarek pričujočih razprav, analiz in prikazov je na dejavnostih, ki segajo na področje vzgoje z umetnostjo. Gre za uresničitev ideje, da lahko obravnava vzgojno-izobraževalnih vsebin, v kateri se prepletajo klasični

didaktični pristopi posredovanja učnih vsebin z umetniškimi praksami, ki obravnavajo iste kurikularne vsebine, poveča zanimanje za same vzgojno-izobraževalne vsebine, poglobi razumevanje, otroke oziroma mladostnike spodbudi k iskanju pomenov in smisla obravnavanih vsebin, v sam pouk pa vnese nove kreativne didaktične pristope, ki jih razvijajo posamezne zvrsti umetniških praks. Če k tem ciljem dodamo še idejo, da bi vzgojno-izobraževalne ustanove ne le v manjših krajih ponovno postajale žarišča kulturnega življenja v lokalnem okolju (pomislimo samo na bogato kulturno-umetniško dejavnost Druge gimnazije Maribor in KUD Pozitiv, ki deluje v okviru Dijaškega doma Ivana Cankarja v Ljubljani in ki daleč presega zgolj popestritev šolskega življenja za dijake), dobimo ambiciozen načrt kulturno-umetnostne vzgoje, ki smo ga izoblikovali v projektu *Razvoj in udejanjanje inovativnih učnih okolij in prožnih oblik učenja za dvig splošnih kompetenc – razvoj sporazumevalnih zmožnosti s kulturno-umetnostno vzgojo (SKUM)*, posamezne elemente tega ambicioznega načrta pa uresničujejo tudi številni drugi projekti, ki jih prikazujejo objavljena besedila.

Uresničitev zapisanih ciljev seveda ni mogoča brez stalnega sodelovanja vrtcev in šol z umetniki/-cami in kulturno-umetniškimi ustanovami. Kot sem zapisal pred časom, lahko pouk o umetnosti uspešno izvajajo za to ustrezno izšolani vzgojitelji/-ce in učitelji/-ce, pristne umetniške izkušnje, ki so izhodišče vzgoje z umetnostjo, pa lahko pričarajo samo umetnice in umetniki (Kroflič, 2019). Če za izbor umetniških produkcij, primernih za posamezne starostne skupine, otrok, učenk/-cev in dakinj/-ov, že več kot

desetletje skrbi nacionalni projekt *Kulturni bazar*, pa je še posebej v šolah mnogo težje zagotoviti kontinuirano sodelovanje učiteljic/-ev z umetnicami/-ki pri rednih urah pouka. Zasnova skupnega načrtovanja učnih enot in tandemsko izvedba pouka v okviru rednega programa, izbirnih vsebin ali projektnih tednov sledi idejam iz mednarodnega prostora in je še vedno manj prisotna v naših vzgojno-izobraževalnih ustanovah.

V zvezi s predstavljenimi projekti povezovanja umetnosti in vzgojno-izobraževalnih vsebin pa je treba izpostaviti še eno dimenzijo. Izvedba številnih projektov sega v čas pandemije covid-19, ki je temeljito zamajala običajno delovanje vrtcev in šol, pri otrocih in mladostnikih pa pustila številne negativne posledice (upad motivacije in koncentracije za vzgojno-izobraževalno delo, psihične stiske, strah, da usvojeno znanje med šolanjem na daljavo ne bo enako trajno in kakovostno kot tisto, ki so ga pridobivali med izobraževanjem v šolah, pomanjkanje socialnega prostora za druženje z vrstniki itn.). Pozornost izvedbe projektov vzgoje z umetnostjo smo tako poskušali usmeriti v nevrvalgične točke šolanja na daljavo in tako ublažiti negativne učinke, ki smo jih sproti beležili s številnimi raziskavami in analizami. Umetniški projekti so postali nekakšni mini laboratoriji za raziskovanje možnosti kreativne rabe IKT, ki omogoča tesen osebni stik med umetnicam/-ki in otroki, učenkami/-ci ter dijaki/-njami, naslavljanje vsebin, povezanih s pandemijo in življenjem v fizični izolaciji (ki ni nujno tudi socialna izolacija!), ohranjanje prostora medvrstniškega sodelovanja in stika z najbolj ranljivimi posameznicami/-ki, pa tudi možnosti za družbeni

angažma v času preventivnozdravstvenih omejevalnih ukrepov.

Pričujoča dvojna številka revije *Vzgoja in izobraževanje* prinaša predstavitev raznolikih pedagoških praks, ki so v zadnjih letih nastajale v Slovenskih vrtcih in šolah na področju povezovanja pedagoškega dela in umetniških praks. Glede na številne kakovostne prispevke, ki smo jih prejeli ob snovanju te dvojne številke, pa lahko že vnaprej najavimo objavo še nekaj prikazov dobrih praks v naslednjih številkah tega letnika revije. In upamo, da bodo te objave delovale kot spodbuda vzgojiteljem/-icam in učiteljem/-icam, kakor tudi umetnikom/-icam, da nadaljujejo s to zanimivo in koristno obliko sodelovanja.

VIRI IN LITERATURA

Collard, P. (2017). *Kaj je kreativno učenje in zakaj je pomembno?* (Plenarno predavanje na Kulturnem bazarju). <https://www.youtube.com/watch?v=UCOjnFbjyHs>

Kroflič, R. (2019). Preschools' and Schools' Cooperation with Artists and Cultural Institutions (SLO: Povezovanje vrtcev in šol z umetniki in kulturimi institucijami). V: Skubic Ermenc, K. in Mikulec, B. (ur.). *Building Inclusive Communities through Education and Learning*. Cambridge Scholar Publishing, str. 169-182. Slovenska predloga besedila dostopna na spletu: <http://www2.arnes.si/~rkrofl1/Teksti/Povezovanje%20vrtcev%20in%20sol%20oz%20umetniki%20in%20kulturimi%20institucijami1.pdf>

Reimer, B. (1998). What knowledge is of most worth in the arts? V: Hirst, P. H. in White, P. (ur.). *Philosophy of Education. Major Themes in the Analytic Tradition. Volume IV. Problems of Educational Content and Practices*. London, New York: Routledge, str. 145-170.

Robinson, K. (2006). *Šole ubijajo kreativnost (TED predavanje)*. https://www.ted.com/talks/sir_ken_robinson_do_schools_kill_creativity?language=sl

Schiller, F. (2003). *O estetski vzgoji človeka. V vrsti pisem*. Ljubljana: Študentska založba.